

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет
Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи *О. А. Кузнецова*

«27 серпня 2019»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ
(Історія і теорія демократії)**

Ступінь бакалавра

Галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

Шифр і найменування спеціальності

052 Політологія

Освітня програма Політологія

2019–2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія політичних вчень (історія і теорія демократії)» для студентів галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія.

Розробник: Василевич Юлія Валеріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри політології _____ (Василевич Ю. В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри _____ (Ніколаєнко Н. О.)
«27» серпня 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		ДФН	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність: 052 Політологія	Рік підготовки: III-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		5-й	6-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0,25 самостійної роботи студента – 7	Ступінь бакалавра	2 год.	-
		Семінарські заняття	
		2 год.	-
		Самостійна робота	
		86 год.	-
		Загальний обсяг: 90 год.	
Вид контролю: залік			

Мова викладання - українська

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: 4 год. : 86 год. (5% : 95%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Однією з глобальних тенденцій у сучасному світі є поступовий процес переходу багатьох держав сучасного світу до так званої демократичної моделі розвитку. Як відомо, у кінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. на цей шлях стали й колишні країни соціалістичного блоку. Проте досить часто у повсякденному житті ми стикаємося з нерозумінням сутності демократії, коли демократичні процеси більшість населення сприймає як всюдозволеність, розпущеність. А тому існує нагальна потреба професійного вивчення історії та теорії демократії, її основоположних принципів і форм існування.

Дисципліна «Історія політичних вчень (історія і теорія демократії)» торкається найбільш актуальних питань становлення та розвитку демократичного ладу. **Метою вивчення курсу** є збагачення та розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчо-інтелектуальної активності майбутніх фахівців, на отримання фундаментальних загальнонаукових і фахових знань. **Завдання вивчення курсу** – виховання демократичних навичок і вмінь, демократичної культури особистості; формування у студентства навичок політичного аналізу, вміння застосовувати знання у своїй професійній, громадській діяльності.

Вивчення курсу передбачає опанування студентами наступних питань: сутність демократії, різноманітність уявлень про неї та еволюцію її реально існуючих форм; принципи і цінності демократії, передумови її становлення в сучасному світі, специфіка переходу до демократії в Україні; значення верховенства права, формування представницьких і інших демократичних інститутів, налагодження розвиненої, ефективної системи правосуддя; роль громадської політичної культури й участі громадян у громадському й політичному житті; принципи і методи, якими керуються уряди демократичних країн при проведенні соціальної, економічної політики.

У процесі вивчення дисципліни студенти повинні оволодіти основними поняттями теорії демократії, з'ясувати основні принципи і складові демократичної держави, на прикладі розвинених демократій скласти уявлення про класичні моделі демократії. Враховуючи те, що процеси демократизації у постсоціалістичних державах є предметом постійних дискусій у політичній науці, студентам у ході практичних занять пропонується провести дискусію щодо

оптимальності владної моделі для України.

Передумови для вивчення дисципліни. Система підготовки майбутніх фахівців із політології вимагає впровадження міждисциплінарного підходу. Тому вивчення пропонованої навчальної дисципліни засноване на взаємодоповнюючій організації навчального матеріалу, котрий студенти опановували в наступних навчальних курсах: «Політичні режими і системи країн світу», «Теорія держави і права», «Історія політичних вчень «зарубіжна політична думка», «Історія політичних вчень «вітчизняна політична думка», «Теорія міжнародних відносин та геополітика», «Загальна теорія політики», «Історія філософії» тощо.

Навчальна дисципліна складається з 4-х кредитів.

Очікувані результати навчання: набуття навичок абстрактного мислення, аналізу та синтезу; знання предметної області та розуміння професійної діяльності; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; набуття навичок вчитися та оволодівати сучасними знаннями; здобуття навичок пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями**:

1. Загальнопредметні:

- орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства;
- застосовувати знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності;
- продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі;
- використовувати у майбутній практичній діяльності нові наукові та практичні здобутки або інформацію;
- виявити здатність до співпраці, ясно, логічно висловлювати свою думку з проблемних питань дисципліни.

2. Фахові:

- володіти навичками теоретичного аналізу й узагальнення соціально-політичної інформації взагалі та у сфері політики зокрема;
- відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
- формувати власні оцінки, позиції щодо ставлення до минулого, сучасного і майбутнього України;
- критично оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні, правові та інші події і явища на підставі відповідного обсягу знань.

3. Програма навчальної дисципліни

КРЕДИТ 1. Теоретичні засади демократії. 3 історії демократії

Тема 1. Історія розвитку та становлення демократії. Підходи до трактування поняття «демократія». Поняття демократії та її сутність. Природа демократії, різноманітність уявлень про неї та еволюція її реально існуючих форм – від античної прямої демократії до сучасних ліберально-демократичних систем представницької демократії. Багатоманітність форм демократії. Теоретичні, світоглядні, соціальні, культурні й політичні передумови виникнення і утвердження ліберальної демократії. Взаємозв'язок демократії та ринкової економіки. Проблеми й протиріччя сучасного демократичного розвитку суспільства. Межі демократії та загрози від зловживання нею. Інституційна побудова політичної системи демократичного суспільства.

Тема 2. Генеза уявлень про демократію. Класичні та новітні концепції демократії. Основні етапи становлення та розвитку теорії демократії. Концепції Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є, К. Поппера, К. Ясперса, М. Дюверже, Г. Лассуела. Марксистська концепція демократії.

Доктрина ліберальної демократії, її універсальність. Новітні концепції демократії. Демократія класичного лібералізму. Лібералізм як ідейна основа державного устрою. Найсуттєвіші риси ліберальної демократії. Недоліки ліберальної демократії. Колективістська демократія. «Соціалістична демократія». Відмітні риси колективістської демократії. Уроки

колективістських експериментів. Плебісцитарна партійна демократія. Плюралістична демократія. Особливості сучасної демократії. Плюралістична теорія демократії. Група як основний суб'єкт політики. Демократія як баланс групових інтересів. Спільні риси плюралістичних теорій демократії. Слабкості теорії та практики плюралістичної демократії. Елітарна демократія, концепція «демократичного елітизму». Роль мас у сучасних демократіях. Репрезентативна демократія. Партиципаторна демократія.

Тема 3. Розвиток демократичної традиції в Україні. Розвиток демократії в історії України. Політична спадщина Київської Русі. Демократична традиція українства в епоху Відродження. Демократичні традиції козацько-гетьманської доби. Конституція Пилипа Орлика. Проблеми демократії в українській суспільній думці XIX століття. Демократизм періоду революцій та відновлення державності в Україні. Демократичні ідеї у політичній думці України I половини XX століття. Особливості розвитку демократичної традиції українського народу за часів «радянської демократії».

Тема 4. Історичні типи демократії, їх періодизація. Антична демократія. Форми протодемократії та «військова демократії» в первісному суспільстві. Історичні та соціальні передумови становлення демократії в Стародавній Греції (реформи Солона, Клісфена і Перикла). Соціальна база афінської демократії. Структура демократичних інститутів в Стародавній Греції. Афінська демократія та проблеми громадянства.

Особливості демократичного розвитку у Стародавньому Римі. Республіканський лад та форми політичної участі. Причини кризи та занепаду республіканського ладу. Причини виродження та занепаду античної демократії.

Тема 5. Східна деспотія і «східна демократія». Розвиток демократії в епоху Середньовіччя та Нового часу. Східна деспотія та «східна демократія». Закони Хаммурапі. Гани і сангхи – самобутні історичні форми «східної демократії».

Ідеї і принципи європейської демократії епохи Середньовіччя. Політичні режими і форми політичної участі на різних етапах феодалізму. Вічова демократія на ранніх етапах феодального суспільства. Станово-представницькі збори – прообрази майбутніх парламентів.

Класична форма демократії Нового часу. Виникнення ліберальної моделі демократії.

Становлення нових політичних інститутів у результаті буржуазних революцій. Еволюція парламентаризму та виборчої системи в процесі розвитку буржуазної демократії в Західній Європі, в США в XIX – на початку XX ст. Виникнення та розвиток політичних партій.

КРЕДИТ 2. Теорія і практика сучасних переходів до демократії

Тема 6. Перехід до демократії як закономірність сучасного суспільного розвитку. Передумови та шляхи демократизації. Економічні передумови демократії. Соціальні передумови демократії. Соціокультурні передумови демократії. Вплив релігії. Зовнішні передумови переходу до демократії. Загальні моделі демократизації. Закономірності демократизації. «Три хвили» демократизації за С. Хантінгтоном. Демократичні транзити. Фази демократичного переходу.

Тема 7. Інститути демократії. Інститут парламентаризму. Суть політичного інституту та форми його прояву. Інститути представницької і прямої демократії. Органи законодавчої, виконавчої і судової влади. Інститут права. Політичні партії та інші громадсько-політичні організації. ЗМІ. Система місцевого самоврядування.

Технології демократії. Вибори та виборчий процес, його основні стадії. Виборча риторика.

Функціонування парламентаризму як політичного інституту. Парламент, його структура та функції. Парламентська опозиція, її типологія. Групи інтересів. Лобізм як форма вираження і репрезентації вагомих інтересів у владних структурах.

Становлення і розвиток парламентаризму в Україні.

КРЕДИТ 3. Демократія в сучасному світі

Тема 8. Порівняльний аналіз сучасних систем демократії. Сутність методу порівняльного аналізу. Залежність змісту і форм демократії від історичного часу, соціально-політичного простору, принципів та інститутів демократії. Американська система демократії. Характерні риси

британської демократії. Французька модель демократії. Соціал-демократична модель і демократія державного соціалізму.

Тема 9. Становлення та розвиток демократії в сучасній Україні.

Особливості переходу до демократії постсоціалістичних держав: різновиди постсоціалістичної моделі політичної модернізації. Проблеми і труднощі демократичних транзитів у постсоціалістичних країнах.

Передумови і перешкоди демократичного переходу в Україні. Чинники стабільності української демократії. Суб'єкти демократизації в Україні. Перспективи вкорінення демократичної громадянськості в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
лек		сем	спр	
Кредит 1. Теоретичні засади демократії. З історії демократії				
Тема 1. Історія розвитку і становлення демократії. Підходи до трактування поняття «демократія»	6	1	-	5
Тема 2. Генеза уявлень про демократію. Класичні та новітні концепції демократії	6	1	-	5
Тема 3. Розвиток демократичної традиції в Україні	6	-	-	6
Тема 4. Історичні типи демократії, їх періодизація. Антична демократія	6	-	-	6
Тема 5. Східна деспотія і «східна демократія». Розвиток демократії в епоху Середньовіччя та Нового часу	6	-	-	6
Усього годин	30	2	-	28
Кредит 2. Теорія і практика сучасних переходів до демократії				
Тема 6. Перехід до демократії як закономірність сучасного суспільного розвитку. Передумови та шляхи демократизації	15	-	1	14
Тема 7. Інститути демократії. Інститут парламентаризму	15	-	1	14
Усього годин	30	-	2	30
Кредит 3. Демократія в сучасному світі				
Тема 8. Порівняльний аналіз сучасних систем демократії	15	-	-	15
Тема 9. Становлення та розвиток демократії в сучасній Україні	15	-	-	15
Усього годин	30	-	-	30
Разом	90	2	-	86

5. Теми лекційних занять

№	Назви тем	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні засади демократії. З історії демократії		
1.	Тема 1. Історія розвитку і становлення демократії. Підходи до трактування поняття «демократія». Тема 2. Генеза уявлень про демократію. Класичні та новітні концепції демократії	2
Усього		2

6. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
Кредит 3. Демократія в сучасному світі		
1.	Порівняльний аналіз сучасних систем демократії. Становлення та розвиток демократії в сучасній Україні	2
Усього		4

7. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні засади демократії. З історії демократії		
1.	Історія розвитку та становлення демократії. Підходи до трактування поняття «демократія»	5
2.	Гене́за уявлень про демократію. Класичні та новітні концепції демократії	5
3.	Розвиток демократичної традиції в Україні	6
4.	Історичні типи демократії, їх періодизація. Антична демократія	6
5.	Східна деспотія і «східна демократія». Розвиток демократії в епоху Середньовіччя та Нового часу	6
Кредит 2. Теорія і практика сучасних переходів до демократії		
6.	Перехід до демократії як закономірність сучасного суспільного розвитку. Передумови та шляхи демократизації	14
7.	Інститути демократії. Інститут парламентаризму	14
Кредит 3. Демократія в сучасному світі		
8.	Порівняльний аналіз сучасних систем демократії	15
9.	Становлення та розвиток демократії в сучасній Україні	15
Разом		96

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Виконання **індивідуального навчально-дослідного завдання** передбачає підготовку реферату з висвітлення проблем історії та теорії демократії.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- Дотримуватись правил виконання робіт та рекомендацій викладача.
- Назва наукової роботи повинна бути, по можливості, короткою, відповідати по суті вирішеної наукової проблеми (задачі), вказувати на мету дослідження і його завершеність. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий підзаголовок.
- При написанні роботи автор повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати.
- Необхідно стисло, логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль студентів здійснюється за 100-бальною шкалою

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	Залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного, кредитного і підсумкового оцінювання знань.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі проведення занять. Його основним завданням є встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів кредиту, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх занять, закріплення знань, умінь і навичок.

Формами поточного оцінювання є індивідуальне і фронтальне опитування студентів, робота на практичних заняттях, виконання студентами різних видів письмових (самостійних робіт) робіт.

Оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення студентами змісту тематики кредиту, з урахуванням результатів контрольної роботи, поточної успішності, виконання нормативів, додаткової самостійної роботи та навчальної активності студентів.

Критерії оцінювання знань і вмінь студентів із навчальної дисципліни

«Відмінно»

- повне виконання вимог навчальної програми; глибоке засвоєння та розуміння програмного матеріалу, необхідного для кваліфікованого аналізу та оцінки політичних явищ та подій; здатність вільно орієнтуватись у визначенні основних категорій та понять з кожної теми; вміння давати вичерпні та аргументовані відповіді на поставлені запитання; глибокий, всебічний аналіз політичних процесів і явищ; чіткий виклад і вміння обґрунтувати власний погляд на розглянуті питання: творче опрацювання основної та додаткової літератури до всіх тем.

«Добре»

- повне виконання вимог навчальної програми; засвоєння та розуміння всього програмного матеріалу, здатність до загального аналізу явищ та подій; визначення категорій та понять з незначними помилками у дефініціях; уміння давати обґрунтовані, послідовні, з окремими порушеннями логіки та повноти викладу відповіді; загальний політологічний аналіз політичних процесів і явищ у світі; опрацювання основної літератури до всіх тем навчальної дисципліни.

«Задовільно»

- виконання основних вимог навчальної програми та планів семінарів (практичних); засвоєння основних положень програмного матеріалу; неповне, але достатнє висвітлення розглянутих питань; наявність помилок у відповідях; здатність орієнтуватись у визначенні категорій та понять; порушення логіки та аргументованості у висвітленні питань; поверхове ознайомлення з основною літературою до всіх тем.

«Незадовільно»

- невиконання вимог навчальної програми та планів семінарів (практичних); незнання програмного матеріалу; невміння визначати категорії та поняття; відсутність навичок аналізувати культурні процеси і явища; відмова від відповіді на одне чи декілька запитань; необізнаність з рекомендованою літературою.

Оцінка за виконання ІНДЗ, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

- високий понятійний рівень;
- глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється;
- осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом;
- логічність та послідовність під час відповіді;
- доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися;
- самостійність мислення;
- впевненість у правоті своїх суджень;
- вміння виділяти головне;
- вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки;
- вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми;
- стилістично грамотна мова.

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 150 до 300.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота									КР	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	100	300/100
20	20	20	15	15	30	30	20	50		

Кредити Теми	Кредит 1				Кредит 2		Кредит 3		Накопичу вальні бали
	T1	T2	T3	T 4-5	T6-7		T8	T9	
Відповіді на семінарських заняттях	-	-	-	-	20		-	-	20
Самостійна робота (есе, творче завдання, конспект / аналіз першоджерел, поняття, поточне тестування)	20	20	20	30	10	10	20	20	150
ІНДЗ									30
Контрольна робота									100
Разом									300
Середній бал									100

10. Засоби діагностики

Засоби діагностики успішності навчання: оцінювання усних і письмових відповідей під час семінарських занять; проведення бліцопитувань усіх присутніх студентів групи, або вибіркоче опитування частини студентів; написання контрольних робіт; підготовка есе; виконання творчих завдань; поточне тестування після вивчення змістового блоку тем); перевірка конспектів першоджерел, захист рефератів (доповідей) за обраною темою, презентація наукових досліджень тощо.

Заліковий контроль формується за результатами поточного, рубіжного контролю та контролю за самостійною роботою студентів.

11. Методи навчання

Методи навчання: 1. Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти отримують знання з лекції, навчальної та методичної літератури, за допомогою інших засобів у «готовому» вигляді. Сприймаючи та осмислюючи факти, оцінки та висновки, студенти залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод підходить особливо при передачі великого обсягу інформації. 2. Репродуктивний метод. До нього відносять застосування вивченого на основі взірця або правила. Діяльність студентів має алгоритмічний характер. 3. Метод проблемного викладу. Викладач формулює пізнавальну задачу, а далі, використовуючи систему доказів, порівнюючи різні точки зору та підходи, показує спосіб вирішення поставленого завдання. 4. Частково-пошуковий, або евристичний метод. Він полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у процесі навчання або самостійно сформульованих пізнавальних задач під керівництвом педагога або на основі евристичних програм та вказівок. Процес мислення при цьому набуває продуктивного характеру, водночас знаходиться під контролем викладача або самоконтролем на основі роботи над програмами та навчальними посібниками. Різновид – евристична бесіда на семінарах та колоквиумах. 5. Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблеми та задач та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу та проводять іншу роботу пошукового характеру. Створюються передумови для оволодіння методами наукового дослідження.

12. Методи контролю

Усі види навчальної роботи з курсу «Історія політичних вчень (історія і теорія демократії)» підпорядковані кредитно-трансферній системі організації навчання та контролю знань студентів.

Оцінка знань, умінь і навичок студентів із курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань (заліку).

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних робіт, складання конспекту, написання реферату чи доповіді, здатності публічно чи письмово представити певний матеріал.

Завдання підсумкового контролю (заліку) є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, здатність творчого використання набутих знань,

уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо.

Заходи з підсумкового контролю проводяться по завершенню вивчення навчального матеріалу даного кредиту. Контрольна робота забезпечує необхідну повноту засвоєння як теоретичного, так практичного матеріалу, однакові вимоги до знань і умінь студентів.

Доповіді підготовлені за заданою тематикою обговорюються та захищаються під час семінарських занять.

13. Рекомендована література

I. Базова

1. Антошенко В. Г. Політологія : підручник / В. Г. Антошенко, В. Д. Бабкін, О. В. Бабкіна [та ін.]. – 2-ге вид., перероб., доп. – К. : Академія, 2002.
2. Баранов Н. А. Трансформации современной демократии : учебное пособие / Н. А. Баранов. – СПб. : Балт. гос. техн. ун-т, 2006.
3. Браун П. Посібник з аналізу державної політики / П. Браун. – К. : Основа, 2000.
4. Буйчик А. Г. История социума и демократии. В 2-х кн. / А. Г. Буйчик, Э. Ч. Зайнагабдинова, Е. В. Сорокина. – СПб., 2007.
5. Вятр Е. Трансформация тоталитарных и авторитарных режимов в современные демократии // Лекции по политологии : в 2 т. – Таллинн, 1991. – Т. 1.
6. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку. – М., 2000.
7. Гаєвський Б. А. Політичне управління : навч. посіб. / Б. А. Гаєвський, В. А. Ребкало, М. В. Туленков ; Українська академія держ. управління при Президентіві України. – К. : Вид-во УАДУ, 2001.
8. Грачев М. Н. Демократия: методология исследования, анализ перспектив / М. Н. Грачев, А. С. Мадатов. – М. : АЛКИГАММА, 2004.
9. Даян Р. Введение в теорию демократии / Р. Даян. – М., 1991.
10. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування : навчальний посібник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2001.
11. Конституційне право України : підручник для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / за ред. В. Ф. Погорілка. – 2-е вид., доопрац. – К., 2000.
12. Конституція України : коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина : навч. посіб. – К., 1999.
13. Лісовський В. М. Політологія : навчальний посібник для вузів III – IV рівнів акредитації / В. М. Лісовський, О. О. Федорчук, Ю. В. Василевич. - Миколаїв : Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського ; Вид-во Прокопчук Т. Ю., 2012 ; укр.
14. Основи демократії : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / авт. колектив: М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін. ; за заг. ред. А. Колодія ; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. – К. : Вид-во «Ай Бі», 2002. – 684 с.
15. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін : навч. посіб. / О. В. Філонов, В. М. Субботін, В. В. Пашутін, І. Я. Тодоров. – К. : Знання, 2006. – 215 с.
16. Pateman K. Participation and Democratic Theory / K. Pateman. – Cambridge etc., 1991.

II. Довідникова література

1. Абетка української політики : довідник / кер. авт. кол. М. Томенко. – Вип. 3. – К. : Смолоскип, 2000.
2. Історія політичної думки : навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ / за заг. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ – 2000, 2014. – 766 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник. – К. : Генеза, 2004.
4. Політологія : навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I – IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]. – Львів : Новий Світ – 2000, 2014. – 779 с.
5. Словник-довідник юного політолога. – К., 2001.
6. Шимановський М. Т. Що таке демократія? : словник-посібник для школярів. К., 2002. 39 с.

III. Наукова література

1. Алексеенко И. В. Личность. Политика. Управление. К. : Знання України, 2001.
2. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. К., 2000.
3. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
4. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина : монографія. К. : МАУП, 2003.
5. Бокало Н. Демократизація у Східній Європі. К., 2001.
6. Ващенко К. Особливості виконавчої влади в пострадянській Україні / К. Ващенко, О. Кордун, Р. Павленко. К., 2000.
7. Вишняк О. І. Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. К., 2000.
8. Воронов І. О. Глобалізація і політика: Реалії і перспективи соціальних трансформацій. К. : Генеза, 2004.
9. Гадермас Ю. Структурні перетворення в сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Гадермас ; перекл. з нім. Львів, 2000.
10. Гомеров И. Н. Государство и государственная власть: Предпосылки, особенности, структура. М., 2002.
11. Дай Т., Зиглер Х. Демократия для элиты. Введение в демократическую политику / Т. Дай, Х. Зиглер ; пер. с англ. М., 1984.
12. Даль Р. Введение в экономическую демократию. М., 1991.
13. Даль Р. О демократии. М. : Международные отношения, 2001.
14. Даль Р. Демократія та її критики. Х. : РА-Каравела, 2002. 122 с.
15. Депутатська недоторканість: (Сучасна парламентська та судова практика: правовий аналіз) / заг. ред. О. В. Задорожнього. К. : Логос, 2004.
16. Древаль Ю.Д. Парламентаризм у політичній системі України (політико-правовий аналіз) : монографія. Х., 2003.
17. Дунаєва Л.М. Роль українських партій в демократизації суспільства. Одеса, 2001.
18. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: Порівняльний аналіз / Ж. Зіллер ; пер. з фр. В.Ховтуна. К., 1996.
19. Зовнішня політика України та політика в галузі безпеки 1999 – 2000: Моніторинг зовн. політики України та політики в галузі безпеки / Центр миру, конверсії та зовн. політики України.К., 2000. 104 с.
20. Кін Дж. Громадянське суспільство. Старі образи, нове бачення. К., 2000.
21. Коваленко А. А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: Теорія та практика : монографія. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2002.
22. Ковлер А. И. Исторические формы демократии: проблемы политико-правовой теории. М., 1990.
23. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Львів, 2002.
24. Конончук С. Г. Розвиток демократії в Україні / С. Г. Конончук, А. А. Ярош. К., 2001.
25. Ледаев В. Г. Власть: Концептуальный анализ. М., 2001.
26. Ле Дюк, Лоуренс. Учасницька демократія: референдуми у теорії та на практиці: Публікація канадсько-українського проекту «Демократична освіта» ; Центр освітніх ініціатив. Харків, 2002.
27. Лейпхард А. Демократия в многосоставных обществах. М. : Аспект-Пресс, 1999.
28. Личко Б. Т. Демократія в контексті еволюції суспільства. Х., 2000.
29. Лісовий В., Проценко О. Націоналізм, нація та національна держава // Націоналізм: Антологія. К., 2000.
30. Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини. К., 1994.
31. Нудненко Л.А. Теория демократии. М., 2001.
32. Патман Р. Д. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії. К., 2001.
33. Розвиток демократії в Україні : матеріали міжнар. наук. конфер. (Київ, 29 вересня – 1 жовтня 2000 р.) : наук. зб. «Розвиток демократії в Україні». К. : Центр Освітніх Ініціатив, 2001. 793 с.

34. Салтовський О. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки. К. : Парапан, 2002.
35. Сміт Дж. Роль законодавчої влади в ліберально-демократичних суспільствах. Харків, 2001.
36. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. К., 2001.
37. Токвіль А. де. Про демократію в Америці. К., 1999.
38. Толстоухов А. В. Філософія демократії. К. : Інститут стратегічної політики, 2005.
39. Француз А. Й. Конституційно-правові основи демократичного розвитку політичної системи сучасної України (концептуальний та нормативний аналіз). К. : Логос, 2006.
40. Хэлл Д. Современная политическая теория / Д. Хэлл ; пер. с англ. ; под общей ред. В. И. Даниленко. – М., 2001.
41. Цветков В. В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти : монографія / В. В. Цветков, І. О. Кресіна, А. А. Коваленко. К. : «Ін Юре», 2003.
42. Шумпетер Й. А. Капитализм, Социализм и Демократия : пер. с англ. / Й. А. Шумпетер ; предисл. и общ. ред. В. С. Автономова. М. : Экономика, 1995. – 540 с.

Інформаційне забезпечення дисципліни

- Скакун О. Ф.** Теорія держави і права : підручник для юридичних навчальних закладів. К. : Правова єдність, 2009. 520 с. 20
- Щукін В. В.** Теорія держави і права України : словник термінів і понять / В. В. Щукін, Н. В. Сугацька, А. М. Павлюк ; під ред. М. М. Шитюка. К. : Кондор, 2011. 284 с. 2
- Ковальова С. Г.** Історія держави і права зарубіжних країн у запитаннях і відповідях : навчальний посібник. Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. П.Могили, 2009. Ч. 1. 224 с. 1
- Хома Н. М.** Історія держави і права зарубіжних країн : навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К. : Каравела ; Л. : Новий світ, 2000, Магнолія+, 2003. 480 с. 40
- Ластовський В. В.** Історія держави і права зарубіжних країн : навчальний посібник для студентів денної, заочної, дистанційної форм навчання спеціальності 6.060101 «правознавство». К. : Дієз Продукт, 2004. 144 с. 3
- Шкварець В. П.** Теорія держави і права України : навчальний посібник / В. П. Шкварець, В. К. Орловський. 2-ге вид., доповн., виправл. Миколаїв : МДПУ ім. П.Могили, 2006. 216 с. 35

13. Інформаційні ресурси

Буйчик А. Зайнагабдинова Э. Сорокина Е. История социума и демократии. Древний мир, Средневековье и эпоха Возрождения	http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/buych/index.php
Баранов Н. А. Трансформации современной демократии: Учебное пособие. СПб. : Балт. гос. техн. ун-т, 2006. – 215 с.	http://nicbar.narod.ru/democracy.htm
Влад Лившиц. Тенденции развития электронной демократии	http://proza.ru/2009/03/07/182
Библиотека Бабра. Политика	http://lib.babr.ru/index/php?book=2655
История развития демократии	http://libsib.ru/politologiya/teoriya-vlasti-i-politicheskoy-sistemi/istoriya-razvitiya-demokratii
Бузескул В. П. История афинской демократии	http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1264015063
Виникнення і зміст демократії	http://www.info-library.com.ua/books-text-7552.html
Електронна бібліотека Гумер	http://www.gumer.info/
Гаджиев К. С. Введение в политическую науку Конституционные основы демократии	http://society.polbu.ru/gadzhev_science/ch28_i.html